

Anlægsarbejdet

Anlægsarbejdets grovere Del udføres som Nødhjælpsarbejde, medens det gartneriske Arbejde foretages af Kommunens egen Gartnerstab. Alt under daglig Ledelse fra Stadsingeniørens Kontor.

Endnu er ikke alle Reserver af Gravplads i det hidtidige Kirkegaards Omraade opbrugt. Naar man alligevel nu skrider til at regulere det nye Areal, skyldes dette, at man ønsker, at Nyplantningerne skal være i god Vækst og godt lægivende, forinden Begravelser finder Sted. Ved Stadsingeniør Lassens kraftige Initiativ og Bystyrets Forstaaelse af Sagens Betydning, tages her et Skridt, der burde tjene andre til Efterfølgelse. Derved vilde man undgaa disse utiltalende Begravelser i »Ødemarken«, som desværre saa ofte ses.

Indtil Omraadet skal tages i Brug vil der ikke blive anlagt Gange. Disse, saavel som Gravpladserne vil blive tilsaaet med Græs; hvilket vil se tiltalende ud og lette Vedligeholdelsesarbejdet. I denne Forbindelse skal jeg røbe et lille Haab om, at man til den Tid, hvor Gange skal anlægges istedet for Gange imellem Gravkarréerne lægger to Rækker Fliser i Køresporsbredde og bibeholder Græsset i det øvrige af Gangbredden.

Alt Rekordjageri med Hensyn til Belægningsprocent har man her lykkeligt kunnet undgaa, da Krav i saa Henseende ikke har været stillet. Det har derfor været muligt at projektere med særligt Hensyn til lune og hyggelige Begravelsesforhold, uden naturligtvis at se bort fra en rimelig Belægningsprocent.

Arbejdet er nu i fuldt Sving, og de fornødne Midler til at færdiggøre den ene Halvdel af Arbejdet er bevilget og til Disposition.

Beskæftigelseslovene

Gennem en Serie Love søger vor Regering at nedbringe Arbejdsløsheden, — altsaa at yde en social Indsats. Kirken (og Kirkegaardene) bør gribe denne Haandsrækning til at være med i dette Arbejde, — og de bør tillige gribe Chansen for paa en billig Maade at faa udført Arbejder, som straks er nødvendige, eller som egentlig først skulde have været udført senere. Der staar ganske vist ikke noget i Loven om, at Kirken kan igangsætte Arbejde; men det kan den altsaa; maaske staar den sig (navnlig i større Sognekommuner) ved at lade Kommunen administrere Arbejdet; Kommunen har jo nu een gang et Administrationsapparat, som ikke staar til Raadighed for Kirken, men det er ikke nogen Nødvendighed, at Sagen skal gaa denne Omvej.

Og hvad skal Kirken (*Kirkegaarden*) saa lade udføre? Det vil ikke behøve at mangle paa Opgaver. Hvormange Steder har man ikke paa Grund af de usikre Tider ladet Arbejder udsætte til »bedre Tider«, — og hvormange Steder har man ikke under Indtrykket af 9. Aprils psykiske Pres opgivet at lade Arbejder udføre, som man ellers havde planlagt? Men hvor forkert er dette ikke. Mangfoldige Mennesker lider under Tidens Tryk, ikke alene i Almindelighed, men netop *dobbelt*, fordi Trykket paa andre Mennesker har bragt dem i Arbejdsløshed, — og hvorfor saa ikke straks sætte Arbejdet i Gang. Var det en Udvidelse af Kirkegaarden, der blev opsat, — saa husk, at vi er Krigsomaade, og at fremmede Tropper befinder sig i Landet, — og husk ogsaa, at i Verdenskrigens Kølvand fulgte den spanske Syges Farsot, der krævede mere Gravplads, end nogen havde tænkt sig. — Eller var det en Regulering af Kirkegaarden, der blev udskudt, — saa husk, at der ofte vindes Plads ved en saadan Regulering, som maaske skaffer Adgangsmulighed til »indeklemte« Grave. Ellers er der ikke nogle forkrøblede Træer, der trænger til Afløsning, og som bør fældes, —

eller er der ikke et Stykke Jord imod Vest, hvorpaa der passende kunde plantes et nyt Læbælte til Gavn og Pryd for Kirkegaardens? Eller var der ikke noget om, at hvis man lod afdræne dette og hint Stykke af den gamle Kirkegaard, saa vilde der atter kunne begraves der, og en Udvidelse af Kirkegaarden kunde spares? Og var det ikke ogsaa godt, om man fik opført en ordentlig Hegnmur? Eller har man ikke i mange Aar savnet Vand til Vanding af Gravstederne, mens Kirkegaardens Nabo gratis har maattet stille Vandpost til Raadighed? Eller savnes der ikke Hvilebænke for de gamle og skrøbelige, der har langt at gaa til Kirkegaarden, — og hvordan er det med Toiletforholdene? — Er de tidssvarende? Og hvordan med Lighuset? Er det i Orden, — eller savnes der ikke et? Eller Parkering for Cykler og Biler, — er Pladsen i Orden? Og er Kirkegaardens Veje nu ogsaa saadan, at man kan være tjent med at gaa paa dem i fugtigt Vejr, eller bør Gangene ikke helst grundforbedres og Kørevejene makadamiseres, — og hvordan er de egentlig, naar der ligger Sne eller falder Islag, — er Gangene plane, eller er de egentlig ikke livsfarlige at færdes paa, naar der skal bæres Lig i glat Føre? Og er der ikke nogle gamle Sokkelsten, der kan gøre Nytte som Gangkanter eller kasserede Gravmæler, der kan tilhugges og bruges til Støttemure eller Vandkumler?

Jo, — der savnes sikkert ikke Opgaver nogetsteds. Og naar man saa heller ikke behøver at savne Penge, — hvorfor saa ikke straks sætte sig i Bevægelse for at faa løst de 2 Opgaver: 1) Forbedring af Kirkegaardens egne Forhold og 2) Lettelse af Livets Byrder for dem, der trænger til dette. —

Beskæftigelsescentralen i Laksegade 17, København K., er til Tjeneste. —

— — —

P. S. Under 21. Februar 1941 har Kirkeministeriet til Menighedsraadene udsendt Cirkulære angaaende Kirkegaardene, dette aftrykkes paa Tillægsside 2.

Fig. 3.
Vintergækkerne
kigger op gennem
Gravens Dække af
Grangrene.
Foto: J. Th.

Blomsten til vore Døde

Af Sognepræst, Provst Knud Hee Andersen

I. Foraar.

Vi har et andet Forhold til Blomsterne end til alle de andre Skabninger. Blomsten gaar ind i vort Liv, — ikke som Nyttartikel, heller ikke som Luksus, snarere som et Glimt fra en renere Verden, — en Hjælp til at føle og sige det bedste, vi ved.

Derfor pryder vi vore Stuer med Blomster, derfor sender vi dem som Hilsen til Fest eller Sygeseng, og derfor planter vi dem paa vore Kæres Grave. *Adam Oehlschlaeger* skrev herom Verslinjerne:

Dækker Graven, grønne Urter smaa!
Eders Ven, som elskte jer saa saare,
han er død. O, ryst fra Himlens Blaa,
høje Gran, din tunge Vemodstaare!
Hvide Rose med det blege Smil,
sødt indslyng dig med den friske røde,
vinder eders Krans omkring den døde!
Duk dit Hoved dybt og græd, o Pii!

Fig. 38.
Græsmotiv med
Trædesten og
afskaarne Blomster.
Københavns Vestre
Kirkegaard.
Foto: J. Th. 1937.

Fig. 39.
Kirkegården er
under Nedlæggelse,
og Græsset breder
sit Dække over alle
de forladte Grave.
Stettin.
Foto: J. Th. 1937.

ken med? Den vilde være velkommen og nyttig. *)

Saa kan der maaske spørges: Skal Græsgrave anbefales Publikum til Anvendelse paa smaa og store Gravsteder? Og dertil vil jeg svare: Ja, hvis de kan vedligeholdes rigtigt og til en fornuftig Pris. Der kan nemlig ved Græsgraves Hjælp skabes enestaaende Skønhedsværdier, naar blot disse Grave er anlagt og anbragt, saa de harmonisk følger sig ind i selve Kirkegaardens Anlæg. Ikke mindst de enkeltliggende Græsgrave ude paa de gamle Afdelinger, virker forfriskende mellem alle Buxbomplantningerne, og det samme gælder Gravfelterne paa Kirkegaardsafdelinger under Nedlæggelse (jvf. Fig. 39).

*) En saadan er opfundet og benyttes bl. a. af Stockholms Begravelsesvæsen. (Red. Anm.)

Beskæftigelseslovene

Formentlig foranlediget af, at Loven om Bygningsreparationer krævede, at Ansøgninger om Støtte til Reparationer skulde være indsendt inden den 1. April 1941 har der sine Steder hersket den Opfattelse, at det efter denne Tid vilde være for sent at ansøge om Hjælp til Gennemførelse af Arbejder vedrørende Kirkegaardene. Men denne Opfattelse er ikke rigtig. Der eksisterer ingen Tidsfrist for Indgivelse af Ansøgninger, og Loven har Gyldighed i 5 Aar.

Derimod kan der komme til at foreligge den Mulighed, at en Ansøgning om Statsstøtte kan indløbe saa sent, at der ikke vil være flere Midler til Raadighed i dette Aar. Det maa imidlertid forudsættes, at naar de første 45 Mill. Kr. er brugt op, stilles der yderligere Beløb til Raadighed. Saadan er det gaaet med Reparationsloven. Og vil der ikke før, saa vil der i hvert Fald, naar Aaret er omme, blive stillet nye offentlige Midler til Raadighed ogsaa til fortsat Virke for Beskæftigelsescentralen, — ellers er der jo ingen Mening i, at Loven gælder i 5 Aar!

— Og der er stadig Arbejdsløse, — alt for mange. Og der er stadig Kirkegaarde, som ikke har faaet deres Forhold i en saadan Orden, at det ikke er muligt at paapege Mangler. Skulde man derfor være kommet forsent i Gang med Forberedelserne til at gøre noget — eller for sent med Ansøgningen, — ja saa vil det være helt forkert at indstille Overvejelserne eller Forarbejderne.

Derfor bør Kirkegaardsbestyrelserne fortsætte Arbejdet, — man bør fra Overvejelserne gaa til de forberedende Arbejder og raadføre sig med de Sagkyndige, — og man bør opstille det som et Maal saa snart som muligt at kunne gøre sin Indsats i den sociale Sag — og at faa Kirkegaardens Forhold bragt i Overensstemmelse med de Krav, som Tiden med rette kan stille til Kirkegaardene, — vore Forfædres Hvilested, Mindets Haver, Stedet, hvor ogsaa vi selv engang skal stedes til Hvile.

Beskæftigelseslovene

Blandt de allerførste Kirkegaardsarbejder, der er bleven igangsat med Tilskud fra Beskæftigelseslovene, er *Aalborg, Bylderup, Humlebæk og Sønderborg*, der alle var bevilliget inden Sommeren; senere er der kommet mange flere til. Skønt der i Kirkeministeriets Cirkulære kun loves 40 pCt. Tilskud til Arbejdslønnen plus noget til Materialer, er det værd at lægge Mærke til, at Sønderborg Kirkegaard har faaet Løfte om 50 pCt. til Arbejdsløn for henviste Arbejdere samt 50 pCt. af Arbejdslønnen ved Oparbejdelse af Materialer og desuden 50 pCt. Tilskud til indenlandske Materialer, — sidstnævnte maa dog ikke overstige 50 pCt. af det samlede Tilskud til Arbejdsløn. Desuden har Humlebæk faaet 60 pCt. af Arbejdslønnen med den Motivering, at der intet medgik til Materialer. Derimod er der i flere Tilfælde søgt Tilskud til Byggearbejder; dette kan ikke gives, og det er derfor omsonst at søge herom (naar Byggearbejdet da ikke er en mindre Del af et større Kirkegaardsarbejde). Beskæftigelsescentralen gør opmærksom paa, at der kun kan ydes Tilskud til den Arbejdsløn, som udbetales til Arbejdere, der opfylder Lovens Betingelser for Henvisning til det paagældende Arbejde (»langvarigt Arbejdsløse«), og som er henvist dertil af vedkommende offentlige Arbejdsanvisningskontor; hvor der antages anden Arbejdskraft, vil ellers bevilligede Tilskud ikke kunne udbetales. Ligesaa kan der ikke ydes Tilskud til Arbejder, som er paabegyndt før Lovens Ikrafttræden eller før der foreligger Tilsagn om Støtte. —

Nu er Tørvemoserne forlængst tømt for Arbejdere, og Høsten er kommet i Hus, mens Industrier maa indstille Virksomheden paa Grund af Mangel paa Raastoffer eller Brændsel. Mon der ikke skulde være endnu flere Menighedsraad, der vil gøre noget for at holde Arbejdsløsheden nede, — og mon der ikke ogsaa ved *Deres Kirkegaard*, kære

Læser, kunde findes noget at rette og forbedre? I saa Fald: Opsæt ikke at gøre en Indsats »til bedre Tider«, men benyt de Tider, de Arbejdsløse ganske naturligt maa kalde *daarlige*, til at faa disse Forhold forbedret.

De nye Kriges Grave

Nogle Krige gaar videre, andre indledes, — det sikre er, at deres Spor viser nye Grave i Udland og Hjemland. Vort Billede viser en enkelt af disse, der har en ganske særlig Interesse, fordi det er en af de Grave, der er bleven plejet af danske Hænder. Den franske Soldat er i Krigens Tummel jordet, hvor han er faldet, nemlig i Haven ved rue Henri Millet 10 i Romielly sur Seine, Aube; her blev den fundet, da Beboerne kom tilbage fra deres Flugt, og den danskfødte Mdm. *Inger Doan* (født *Jensen*) har siden kælet for »sin døde Ven«. Nu er Kisten flyttet til Byens Kirkegaard.

Fig. 60.
Fransk Soldatergrav
i Romielly sur Seine.

os ikke, at det er Foraar, men det siger, at Vinteren (som al Trængsel) kun skal vare en liden Stund, og saa skal Glæde følge, ligesom Længselens Vinter følges af Opstandelsens Vaar og Evigheds Sommer:

Det er en liden Tid,
saa har jeg vundet,
saa er den ganske Strid
med eet forsvundet.
Saa kan jeg hvile mig i Rosensale
og der evindeligt
hos Gud i Himmerig
med Jesus tale.

P. Kammersgaard †

Af Biskop, Dr. phil. C. I. Scharling

Ved fhv. Folketingsmand P. Kammersgaards Død har Foreningen for Kirkegaardskultur mistet en trofast Medarbejder.

Kammersgaard blev i 1926 Medlem af Foreningens Bestyrelse og blev straks valgt til Næstformand; da Provst Simon Hansen faa Aar efter trak sig tilbage som Formand, overtog Kammersgaard Formandsposten, men kun midlertidigt, idet det var hans Opfattelse, at en Mand fra Præstestanden burde staa i Spidsen for Foreningens Ledelse. Kammersgaard vedblev med at være Foreningens Næstformand lige til sin Død.

Foreningen for Kirkegaardskultur staar i stor Taknemmelighedsgæld til Kammersgaard. Hans Indsats ved Bestyrelsens og Forretningsudvalgets Møder var betydelig; han nærede den største Interesse for Foreningens Opgaver og Anliggender; og ved sine udstrakte Forbindelser, ikke mindst indenfor Rigsdagen, var han Foreningen til megen Gavn. Men især mindes vi hans Venesælhed og varme menneskelige Personlighed, som altid gjorde det til en Glæde at mødes med ham i det fælles Arbejde. Han vil blive stærkt savnet i vor Kreds.

Æret være hans Minde.

Beskæftigelseslovene

Under 30. Juni 1941 ændredes den hidtil gældende Beskæftigelseslov. Ændringen havde navnlig til Formaal at fjerne visse Bestemmelser angaaende Aflønningen, saaledes at der indførtes Akkordsatser og henvistes til gældende Overenskomster mellem de faglige Organisationer; endvidere ændredes Reglerne for Henvisning til og for Bortvisning fra Arbejdet.

Desuden er der fra Kirkeministeriet under 30. August udsendt et Cirkulære, hvori det indskærpes, at der ikke kan ventes Tilskud til Beskæftigelsesarbejder, som maatte være paabegyndt, forinden man har faaet Svar paa Andragendet fra Kirkeministeriet (se Cirkulærets Ordlyd Tillægsside 16).

Fra Regeringens Beskæftigelsesudvalg er der endvidere i September 1941 udsendt en oplysende Pjece om Vejledning i Udarbejdelse af Beskæftigelsesplaner og Oversigt over de gældende Love. For de under Mødnighedsraadene henhørende Omraader er denne Pjece meget mangelfuld, idet den for Kirkegaardenes Vedkommende kun nævner Spørgsmaal om Reguleringsarbejder, men ikke alle de mange andre, der kan tænkes at forekomme (jvf. »V. K.« S. 4-5), ligesom Kirkegaardene er opført under Afsnittet om kommunale Arbejder, hvad Kirkegaardene jo oftest slet ikke kan henregnes under. At Præstegaardshaverne slet ikke opføres, og at Kirkeministeriets Cirkulære af Februar 1941 ej heller er anført eller citeret, anføres her kun for en Ordens Skyld. Man maa haabe, at denne Pjece føres a jour og ogsaa paa vort Omraade gøres nyttig, — en ny Udgave tiltrænges unægtelig.

De nye Kriges Grave

Af det store Billedmateriale m. m., som efterhaanden bliver tilgængeligt fra de tidligere Fronter, gengiver vi paa modstaaende Side nogle fra Nord, Syd og Vest. Øverst

Beskæftigelseslovene

Hvor det udelukkende har drejet sig om Reguleringsarbejder, har det hændet, at Andragender om Statsstøtte har kunnet gaa gennem de forskellige Instanser paa 1 Maaned, — og en saa hurtig Behandling er naturligvis tilfredsstillende for alle Parter. Men hvor det blot drejer sig om noget mere, har Sagernes Gang gennem Provstiudvalg, Stiftsøvrighed, Ministerium og de kgl. Bygningsinspektører kunnet tage ganske urimeligt lang Tid. Der er Eksempler paa, at selv Smaasager har været ikke mindre end 6 Maaneder under Behandling, og hvor der derefter er stillet Krav om Ændringer, er der gaaet endnu 3 Maaneder, før Sagen er i Orden, — endda ikke særligt indviklede Sager.

Dette er ikke alene ganske urimeligt; men det er ogsaa højst generende. Naar nemlig Menighedsraadene indsender Andragender under Henvisning til, at Arbejdsministeriet har rettet en »indtrængende Opfordring om ufortøvet og med al Kraft« at udnytte Loven, saa svækkes Troen paa, at dette er helt alvorligt ment, naar Sagernes Behandling tager saa lang Tid. Og naar et Menighedsraad (efter sin Opfattelse i god Tid) i Forsaarsmaanederne Marts—April optager en Sag til Udførelse, saa regner man med god Grund med, at Arbejdet kan komme dem tilgode, som efter Sommeren er bleven ledige fra Høst- og Tørvearbejde. Men dette er oftest slet ikke Tilfældet, — og dermed svækkes deres Interesse straks for det paagældende Arbejde, ligesom Erfaringerne bliver andre bekendt og let svækker Troen paa, at det skulde være nødvendigt at lægge al Kraft i Arbejdet med Arbejdsløshedens Bekæmpelse.

Og naar det saa dertil sker, at der i Dage med klingrende Frost og Polarvinterforhold kommer en Bevilling paa et Arbejde, der for 9 Maaneder siden er indsendt Andragende om, — og det saa i denne Bevilling kræves som Forudsætning for Tilskud, at Arbejdet paabegyndes straks — eller inden-

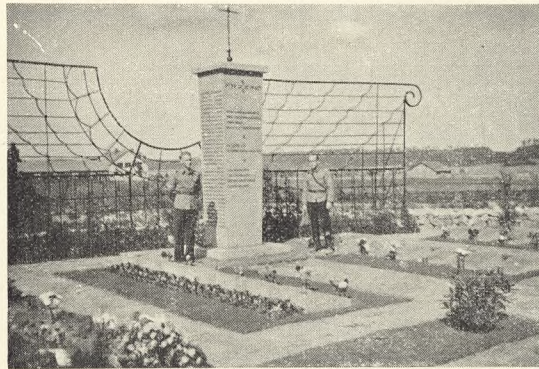

Fig. 93.
Monument i Löja
(Finland) for
de i Vinterkrigen
faldne Finner.
(Wirkkala).
Det som Vinger
formede Traadvæv
tilplantes med Ved-
bend for at skjule en
Bygning.

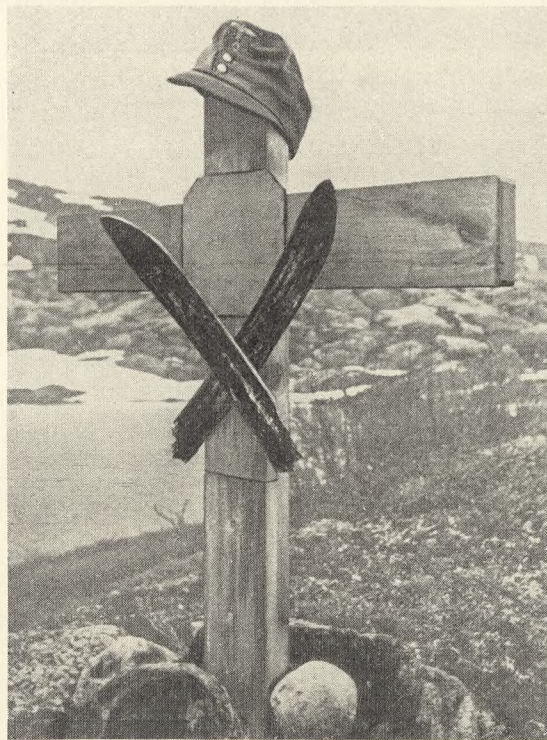
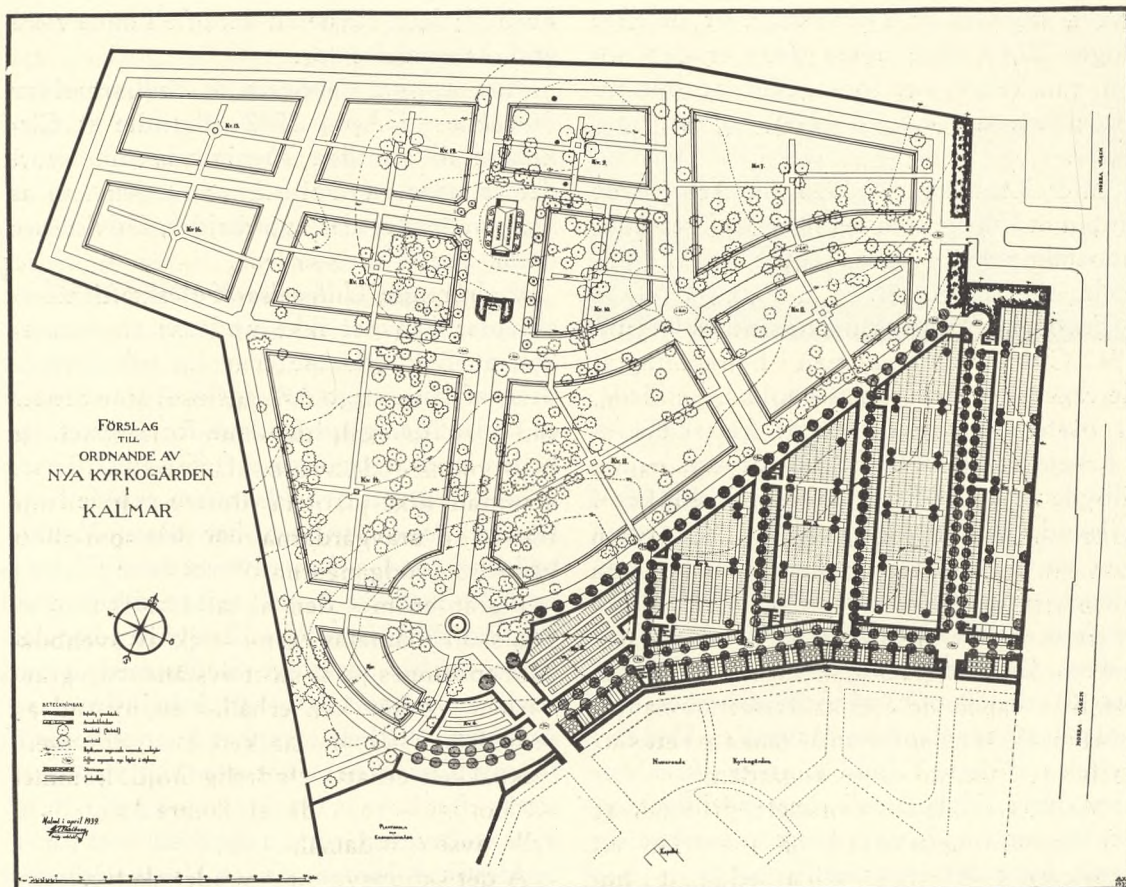

Fig. 94.
Grav for en tysk
Overjæger ved Erts-
banen ved Narvik
(Norge).

for 8 Dage, — ja, saa griber man sig til Hovedet og spørger, om de da derinde i Beskæftigelsescentralen ikke ved, at det er Vinter, og at det er komplet umuligt at komme i Jorden. —

Det er uomtvistelig, at der i Menighedsraadene raader megen Utilfredshed herover, — og der er stor Fare for, at Interessen for Beskæftigelsesloven (som i Forvejen ikke er alt for stor i de Landbokredse, hvor man savner Landbrugsarbejdere til at gøre Arbejdet i Mark og Stald), vil blive saa stærkt svækket, at de for Kirkegaardens Vedkom-

Fig. 221.
G. V. Walberg: Plan
til ny Kirkegaard
i Kalmar (se Teksten
S. 103-5).

intressant inte minst därför att vederbörande myndigheter, jämte kontraktsprosten och kyrkogårdsföreståndaren på platsen, visat den allra största förståelse för saken. Det är också att hoppas att de stora förutsättningar, som här finnas för att skapa en verkligt vacker och stämningsfull kyrkogård, vid den framtida utformningen till alla delar komma att infrias.

Beskæftigelseslovene

I Fortsættelse af *Kirkeministeriets* Cirkulære af 21. Februar og 30. August 1941 udsendtes der under 28. Marts 1942 et Cirkulære om Restaurering af Malmkroner i Kirkerne, i hvilket det samtidigt meddeltes, at Andragender om Tilskud til Kirkegaards-

arbejder, der iværksættes for at afhjælpe Arbejdsløsheden, ikke som hidtil skulde indsendes til Arbejds- og Socialministeriet, men gennem Provstiudvalg og Stiftsøvrighed skulde indsendes til Kirkeministeriet, og at dette Ministerium (hvis Arbejdet godkendes) derefter fremsender det til Arbejds- og Socialministeriet (Beskæftigelsescentralen). Denne Regel gælder saaledes stadig, — og den gælder uanset at Beskæftigelsescentralen fortsat udleverer Ansøgningsblanketter, hvorpaa der staar noget helt andet. Dette er naturligvis ikke saa heldigt, og det volder undertiden let forstaaelige Misforstaaelser.

Arbejds- og Socialministeriet udsendte under 6. Marts 1942 sit Cirkulære om Dyrctidstillæg til de beskæftigede Arbejdere; i dette regnes der (som ogsaa i den øvrige Aflønning) med 2 Decimaler efter Øre-Til-

læget, saaledes at Dyrtdstillæget derefter udgør 39,15 Øre; ogsaa dette er det noget vanskeligt og ubehageligt at operere med; men det *kan* jo gøres, og det *skal* gøres.

Efter Kendelsen af 1943 fik Arbejderne endnu et Tillæg, som der maa paaføres Løn- udbetalingerne, — ogsaa regnet med 2 Decimaler til Ørebeløbet.

Fra ovenn. Ministerium udsendtes 11. Juni 1942 Cirkulære om, at man i Betragtning af de vanskelige Transportforhold henstillede, at Materialer saavidt muligt fremskaffedes i Arbejdsstedets Nærhed, og at man kunde tilbyde at yde 80 pCt. af Arbejdslønnen i Tilskud, naar de paagældende Arbejdere blev sat til at oparbejde egne Materialer paa Stedet, — og i Cirkulære af 9. Oktober 1942 er dette Tilbud gentaget og gælder indtil videre. Cirkulæret omfatter ogsaa Tilbud om at yde 50 pCt. af Arbejdslønnen ved Indkøb af indenlandske Materialer. Ved Benyttelse af dette Tilbud kan der altsaa opnaas større Tilskud end ellers bevilliget, og det vil naturligvis være klogt at benytte sig deraf, hvor det er muligt.

Endelig har *Handelsministeriet* under 25. August 1942 udsendt sit Cirkulære om Begrænsning af Cementforbruget, efter hvilket det ikke mere er tilladt at anvende Cement til Veje og Gaardspladser, i Haver, Parker og lignende Anlæg samt ved Indretning af Hegn og Hegnsmure, Vandbassiner til Haver, Parker o. l., Kantsten, Rendesten, Afviserværker og Cementfliser, — Ting, af hvilke adskillige ofte bruges i Kirkegaardsanlæg, og som Forbudet derfor rammer. Dette er beklageligt, og der er derfor sine Steder sikkert Grund til at ansøge om Dispensation for Bestemmelserne. Derimod rammer Forbudet iflg. Kirkeministeriets Resolution af 22. Februar 1943 ikke Støttemure og heller ikke nødvendige Reparationer af Arbejder, der oprindeligt er udført i Cement, ligesom det er muligt at faa 30 Sække Cement i »fri Handel« til Anvendelse ved Arbejder, for hvilke der ikke er givet noget

Forbud; dette sidste vil der ofte kunne være god Anvendelse for.

Nævnes skal det ogsaa, at *Fællesraad for Havekunst* i April 1942 udsendte et Cirkulære til samtlige Menighedsraad, hvori der rettedes en Opfordring til dem om at igangsætte Reguleringsarbejder, Udvidelser m. m. ved Kirkegaardene.

Vedrørende *Udførelse* af Beskæftigelsesarbejder kan det ikke undgaas at bemærkes, at Betingelserne (navnlig om Anvendelse af langvarigt Arbejdsløse) sine Steder er faldet Menighedsraadene for Brystet, og hellere end at tage imod et Tilskud til Arbejder, hvorved Arbejdskraften skulde hentes fra Byer i Amtet, har disse Menighedsraad paa Landet undværet dette Tilskud og ladet Folk fra Sognet udføre det til normal Arbejdstidsbetaling. Endvidere har det ogsaa knebet adskillige Steder med at faa anvist saadanne langvarigt Arbejdsløse, saa Arbejdet i det hele taget har kunnet komme i Gang. Der er Arbejder, som er projekteret straks efter Lovens Ikrafttræden og som bl. a. af ovennævnte Grund næppe har faaet sat et Spadestik i Jorden. Disse Vanskeligheder med at finde langvarigt Arbejdsløse har dels været i Egne, hvor Jordbrug, Tørvegravning og Roesæsonerne længe lagde Beslag paa Arbejdskraften, men ogsaa paa Steder hvor Wehrmacht har sat større Arbejder i Gang samt i den sydlige Del af Landet, hvor mange finder Arbejde paa den anden Side af Grænsen. Paa sidstnævnte Sted er der dog i enkelte Tilfælde givet Dispensation for Bestemmelsen om de 100 Dages Ledighed, saa at Arbejdet har kunnet komme i Gang, — men først efter at det har ligget stille i op imod eller over 12 Maaneder. At dette er uheldigt, siger sig selv, — det er meget ubehageligt og ubetinget fordyrende, naar et Anlægsarbejde saadan kommer til at ligge hen og gro til en hel Sommer igennem, ja mere end det.

Men selv om der er Ubehageligheder og Vanskeligheder ved Loven om Beskæftigelsesforanstaltninger, bør disse dog ikke hin-

dre, at Loven bliver benyttet i videst muligt Omfang til Gavn for Arbejdskraften saavel som for Kirkegaardene. Og da der nu er gaet cirka Halvdelen af den Tid, for hvilken Loven er gældende, og da bl. a. baade Kulsituationen og Cementsituationen maa formodes at ville skabe en ny Arbejdsløshed, er det af Vigtighed, at Menighedsraadene skynder sig med at tage imod Lovens Tilsagn om Tilskud og faa deres Kirkegaard bragt i god Orden. Ogsaa fordi Krigssituationen i sig selv og de Epidemier, som erfaringsmæssigt følger i Krigens Fodspor, vil kunne kræve Forbrug af langt mere Jord, end vi ellers har nødtigt at regne med.

I Tilknytning til Oversigten over Forholdene vedrørende Beskæftigelseslovene og deres Virkning kan det vel have sin Interesse at anføre, at den af et Par af de kgl. Bygningsinspektører benyttede Praksis med at sende Planer til nye Kirkegaarde m. v. til Erklæring hos en gartnerisk Fagmand atter er indstillet paa Grund af manglende Midler dertil.

Til den indtil da praktiserede Ordning kan der givetvis anføres baade Fordele og Mangler. Kirkeministeriet har fundet Ordningen for dyr, og Menighedsraadene har erfaret, at den kan forsinke en Sags Gang, — ofte ganske betydeligt, og Havearkitekter, som har været underkastet Censuren, vil have høstet Erfaringer af anden Art.

Fællesraad for Havekunst har haft en Konference med Kirkeministeren og Departementchefen om Sagen, og det kan vel have sin Rimelighed, at der før eller senere findes en tilfredsstillende Løsning.

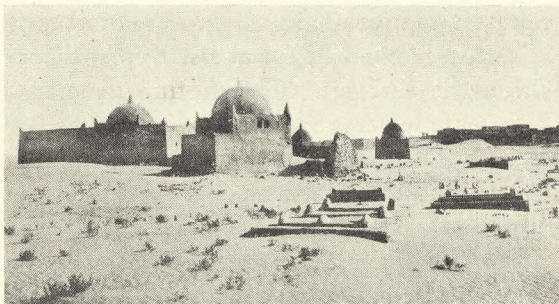

Fig. 222.
Arabisk Kirkegaard.

Arabiske Kirkegaarde i Tunis og Ørkenen

Af Bibliotekar Hans Aage Paludan †

Uden Adskillelse fra de omgivende, øde Strækninger eller mellem Gravstederne indbyrdes, uden Blomst eller Busk udover enkelte strittende Kaktus hist og her skinner *Kairuans* muhammedanske Kirkegaard som en blændende hvidkalket Tuemark udenfor Bymuren. Skyggeløs, tør, gulgraa af Sten og Jord, men de fleste Grave hæver sig lidt med en kalket Flise over Firkanten, med eller uden en stumpet Pyramide over Hovedenden; denne *mohabad* betegner en Mandsgrav, Kvindegravene er flade. Kun sjældent ses en Indskrift. Enkelte Familier har om deres Omraade en lav, hvid Mur; hyppig sprækker de gule Mursten frem under den hvide Puds. Smaa hvide *Kubba'er* eller *Kuppelbygninger* viser Præsters eller andre hellige Mænds Grave (*Marabut'er*). Nogle er kun af Mursten, andre har Fajanceplader i flere Farver over sig; paa de grønne kendes

Tilvenstre Fig. 223.
Kongegrave foran
Tuggurt.

Tilhøjre Fig. 224.
Kirkegaard i Ørken-
sandet.